

КИЧИК БИЗНЕС БОШҚАРУВИДА ИНФРАТУЗИЛМА ФАОЛИЯТИНИ КЕНГАЙТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ

Махмудова Дилбар Рахмоновна

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти таянч докторанти

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7375689>

Аннотация. Мазкур мақола ҳозирги рақамли иқтисодиёт шароитида замонавий кичик бизнес бошқарувида инфратузилма фаолиятини кенгайтириш йўналишлари ва чоратadbирларига бағишланган. Шунингдек, бизнес муҳитининг қулайлашувига инфратузилма элементларининг таъсири ва йўналишлари муаллиф томонидан тадқиқ этилган. Бизнес инфратузилмаси ва бозор инфратузилмаларини ривожлантиришнинг асосий мақсадлари илмий жиҳатдан таҳлил қилинган. Кичик бизнес инфратузилма фаолиятини кенгайтириш йўналишлари аниқланган ва бу борада хулосалар билдирилган.

Калим сўзлар: Кичик бизнес, бошқарув, инфратузилма, бизнес муҳити, бизнес инфратузилмаси, бозор инфратузилмалари, инфратузилма элементлари.

НАПРАВЛЕНИЯ РАСШИРЕНИЯ ИНФРАСТРУКТУРНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УПРАВЛЕНИИ МАЛОГО БИЗНЕСА

Аннотация. Данная статья посвящена направлениям и мерам расширения инфраструктурной деятельности в управлении современного малого бизнеса в условиях цифровой экономики. Также автором исследуются влияние и направления элементов инфраструктуры в бизнес-среде. Научно проанализированы основные цели развития бизнес-инфраструктуры и рыночной инфраструктуры. Определены направления расширения инфраструктурной деятельности малого бизнеса и даны выводы.

Ключевые слова: Малый бизнес, управление, инфраструктура, бизнес-среда, бизнес-инфраструктура, рыночная инфраструктура, элементы инфраструктуры.

DIRECTIONS FOR EXPANSION OF INFRASTRUCTURE ACTIVITIES IN SMALL BUSINESS MANAGEMENT

Abstract. This article is dedicated to the directions and measures of expanding infrastructure activities in modern small business management in the current digital economy. Also, the influence and directions of infrastructure elements in the business environment are researched by the author. The main goals of business infrastructure and market infrastructure development are scientifically analyzed. The directions of expansion of small business infrastructure activity are determined and conclusions are given.

Keywords: Small business, management, infrastructure, business environment, business infrastructure, market infrastructure, infrastructure elements.

КИРИШ

Мамлакатда кичик бизнесни ривожлантиришнинг муҳим шартларидан бири у ёки бу бизнес турини таъминлайдиган инфратузилманинг мавжудлиги ва ривожланиши ҳисобланади. Аммо инфратузилмани фаолияти учун малакали мутахассислар бўлиши зарур. Шу билан бирга, бизнес муҳитида муваффақиятли ҳаракатланиш учун фақат касбий билим ва кўникмаларнинг ўзи етарли эмас. Чунки бизнес юритишда нафақат касбий кўникма ва малакалар, балки бозор муносабатлари шароитида фақуллоддаги ўзгаришларга тайёр тура оладиган амалий тажрибаларга эга бўлган кадрлар зарур. Агар

инфратузилмани юргизадиган малакали ва тегишли тажрибага эга бўлган кадрлар етишмас экан, замонавий бизнес ўз-ўзидан ривожлана олмайди.

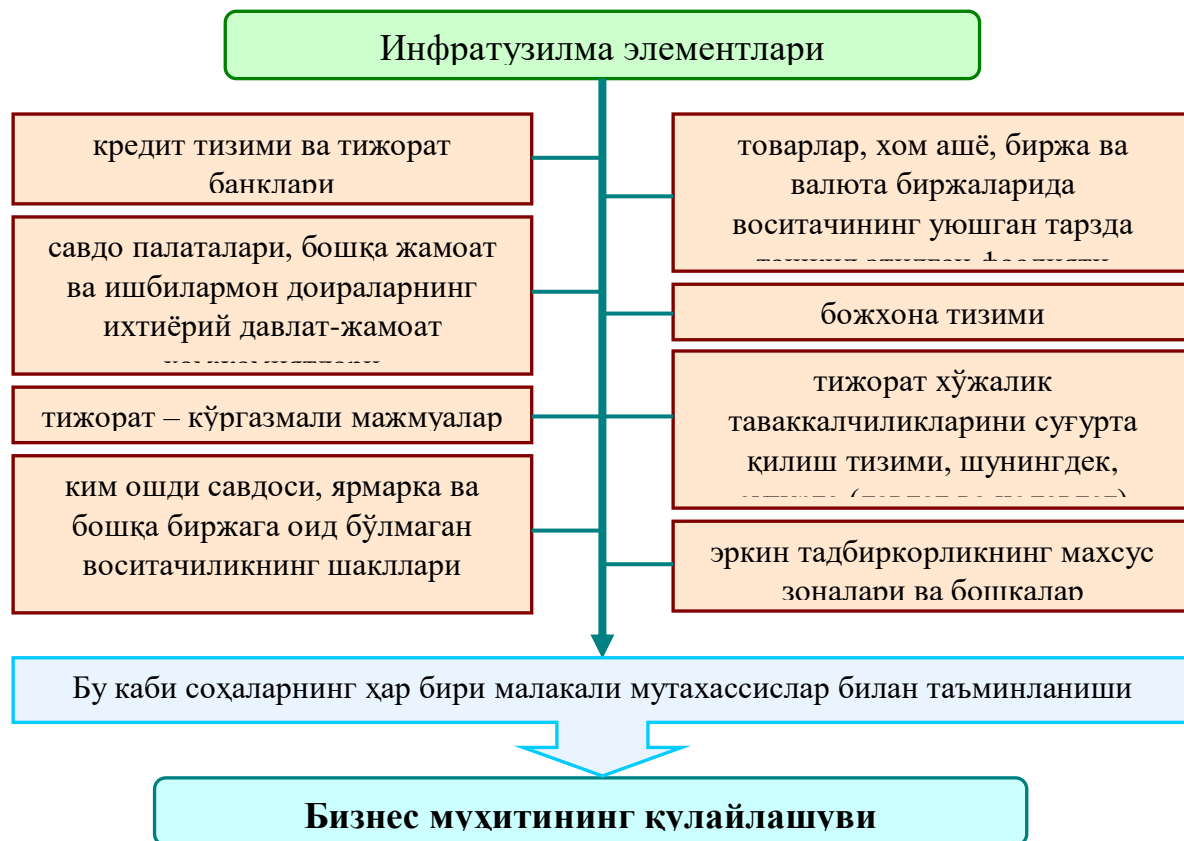
Бизнесни ривож учун ўзаро ҳамкорликка асосланган бошқа тегишли тармоқлар ва ташкилотлар бўлиши керак. Бошқача айтганда, кичик бизнесга хизмат кўрсатадиган ривожланган бизнес инфратузилмаси бўлиши керак. Инфратузилма – бу бизнес муносабатларининг ҳаракатини белгиловчи ва бу бизнес муносабатларни хилма-хиллигини таъминлайдиган ташкилий-ҳуқуқий шакллар йиғиндиси.

Шунинг учун ҳам «кичик хусусийлаштириш» дастури бажарила бошлаши билан бутун савдо ва маиший хизмат кўрсатиш корхоналари тармоғи амалда давлат тасарруфидан чиқарилди. Товарлар оқимининг мутлақо янги манбаларини яратишга қодир бўлган жуда кўп воситачи фирма ва идоралар пайдо бўлди. Эндиликда бозор инфратузилмасини такомиллаштириш учун бу соҳада ишлаш учун кадрлар тайёрлаш ва улар касбий тайёргарлик даражасини оширувчи механизмни ишга тушуриш муҳим вазифалардан ҳисобланади.

ТАДҚИҚОТ МАТЕРИАЛЛАРИ ВА МЕТОДОЛОГИЯСИ

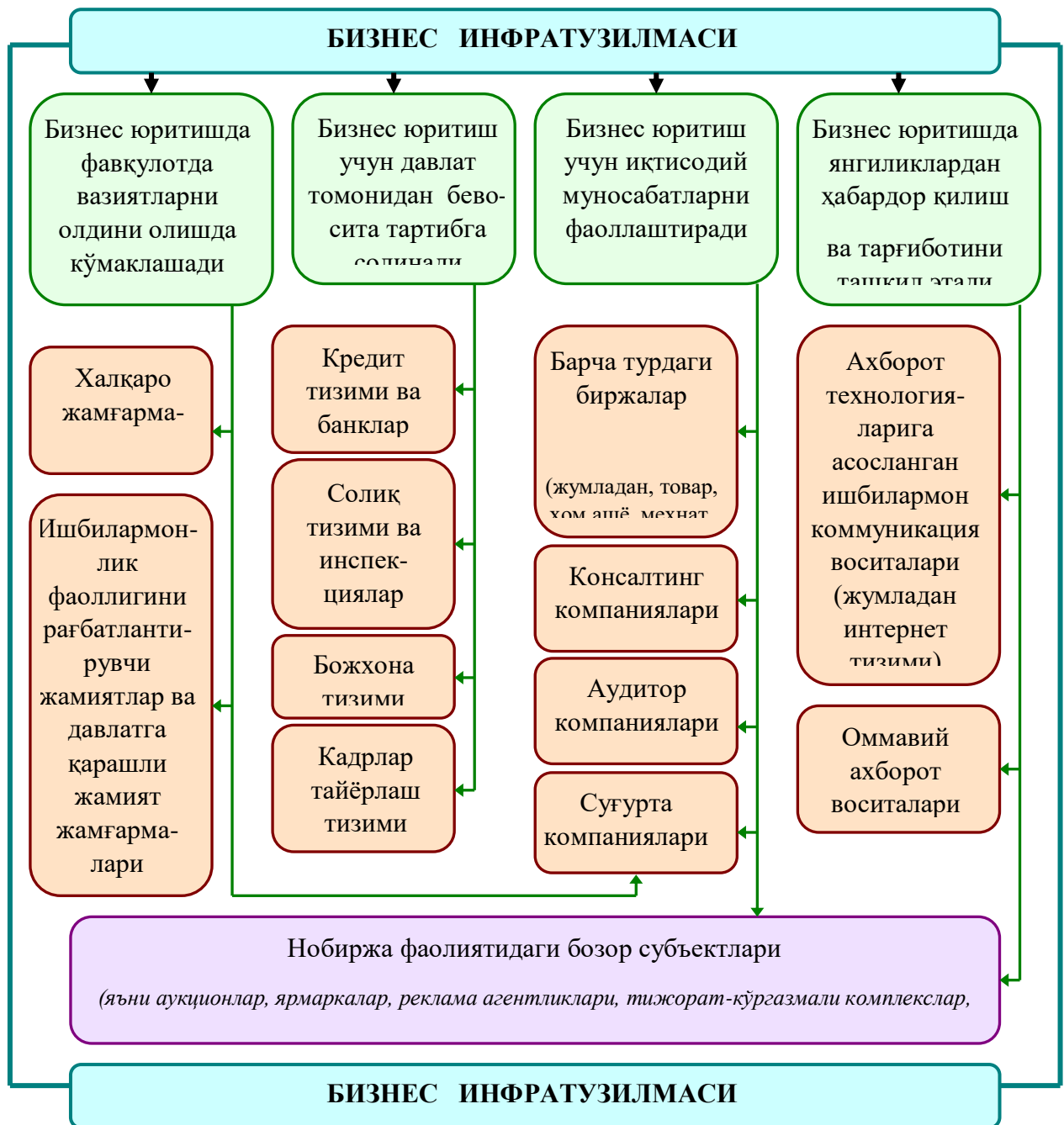
Бизнес муҳитининг кенгайиши учун бизнесни ривожига хизмат қиладиган инфратузилма, кичик бизнес корхоналари фаолиятини молиявий, меҳнат, ахборот ресурслари билан, шунингдек, транспорт, консалтинг, аудит, суғурта ва бошқа хизматлар фаоллигини ошириш зарур. Инфратузилмага банклар, фонд биржалари, реклама ва кадрлар агентликлари, суғурта, брокерлик, консалтинг ва аудит компаниялари, лизинг компаниялари, ижарачилар, хавфсизлик органлари, транспорт ва темир йўллар сингари кўплаб ташкилотлардан иборат элементлар киради. Кўриниб турибдики, ҳар бир соҳада ўзининг мутахассислиги асосида ишлайдиган кадрлар зарур бўлади (1-расм).

Демак, инфратузилма элементи – бу хизматнинг ихтисослаштирилган тури ёки кичик корхона фаолиятининг ҳар қандай соҳасида ишлаши мумкин бўлган зарур шарт-шароитларнинг яратилишидир. Бу каби шарт-шароитларнинг яратилишида ҳам мутахассисларнинг етишмаётганлиги асосий омилга айланмоқда.

1-расм. Бизнес муҳитининг қулайлашувига инфратузилма элементларининг таъсири

Фикримизча, бугунги кунда таниқли иқтисодчиларнинг «...вилоятларда мавжуд Олий ўқув юртлари ҳамда бошқа ўқув тизимларда инвестицион лойиҳаларни тузиш, мулкни баҳолаш, брокерлик, корхона менежери, маркетинг соҳалари бўйича мутахассислар тайёрлаш ва уларни қайта ўқитишни кенгайтириш зарурдир», деган мулоҳазалари ҳамон ўз кучини йўқотмаган. Ижтимоий тадқиқотларимиз натижаларида ҳам бозор инфратузилмаларида ишлаши керак бўлган мутахассисларнинг етишмаётганлиги ва шунинг учун уларнинг сонидан йилдан йилга ўсиш сезиларли бўлмаётганлиги қайд этилган.

2-расм. Бизнес инфратузилмаси элементлари ва унинг ташкилий-ҳуқуқий шакллариға кўра уйғунлиги

ТАДҚИҚОТ НАТИЖАЛАРИ

Демак бизнес муҳитининг қулайлиги инфратузилма элементларининг самарали фаолиятига боғлиқ. Лекин бунинг учун инфратузилмаларда иш билан банд бўлганларнинг ўзи пухта малакаға эға бўлган мутахассислар бўлишлари зарур.

Ушбу фикрлардан кўриниб турибдики, инфратузилма элементлари бизнес муҳитини ҳаракатға келтирадиган функцияға эға. Шундай қилиб, товарларни сотишда куйидаги элементлардан фойдаланиш мумкин:

- 1) кредит тизими ва тижорат банклари;

2) товарлар, хом ашё, биржа ва валюта биржаларида воситачининг уюшган тарзда ташкил этилган фаолияти;

3) ким ошди савдоси, ярмарка ва бошқа биржага оид бўлмаган воситачиликнинг шакллари;

4) тижорат хўжалик таваккалчиликларини суғурта қилиш тизими, шунингдек, суғурта (давлат ва нодавлат) компаниялари;

5) савдо палаталари, бошқа жамоат ва ишбилармон доираларнинг ихтиёрий давлат-жамоат ҳамжамиятлари;

6) божхона тизими;

7) тижорат – кўргазмали мажмуалар;

8) эркин тадбиркорликнинг махсус зоналари ва бошқалар (2-расм).

Бошқача айтганда, инфратузилма элементлари мажмуи бизнес (яъни бизнес) инфратузилмасини шакллантиради. «Бизнес инфратузилмаси – бу корхоналар фаолияти учун зарур бўлган бизнес муҳитининг бир қисмидир».

Бизнес инфратузилмаси – бу бизнес юритишга воситачилик қиладиган ва бу муносабатларни яхлит боғлайдиган ташкилий-ҳуқуқий шаклларнинг уйғунлигидир. Бизнес инфратузилмаси элементларига: кредит тизими ва банклар, солиқ тизими ва божхона тизими, кадрлар тайёрлаш тизими барча турдаги (яъни, товар, хом ашё, меҳнат, фонд, валюта) биржалар ва нобиржа (яъни аукционлар, ярмаркалар, реклама агентликлари, тижорат-кўргазмали комплекслар, савдо палаталари) фаолиятидаги бозор субъектлари, суғурта, консалтинг ва аудит компаниялари, бизнес фаоллигини рағбатлантирувчи жамиятлар ва давлатга қарашли жамият жамғармалари, ахборот технологияларига асосланган ишбилармон коммуникация воситалари, касаба уюшмалари киритилиб, улар ўртасида ўзаро воситачилик мукамал ташкиллаштирилган бўлиши керак.

Замонавий бизнес инфратузилмаси қуйидаги функцияларни бажаради:

1) бизнес муносабатларини расмий ташкиллаштириш (лойиҳалаштириш, нотариал иш ва бошқалар);

2) бизнес муносабатлари иштирокчиларига уларнинг манфаатларини рўёбга чиқаришга кўмаклашиш, реклама ва ҳк.;

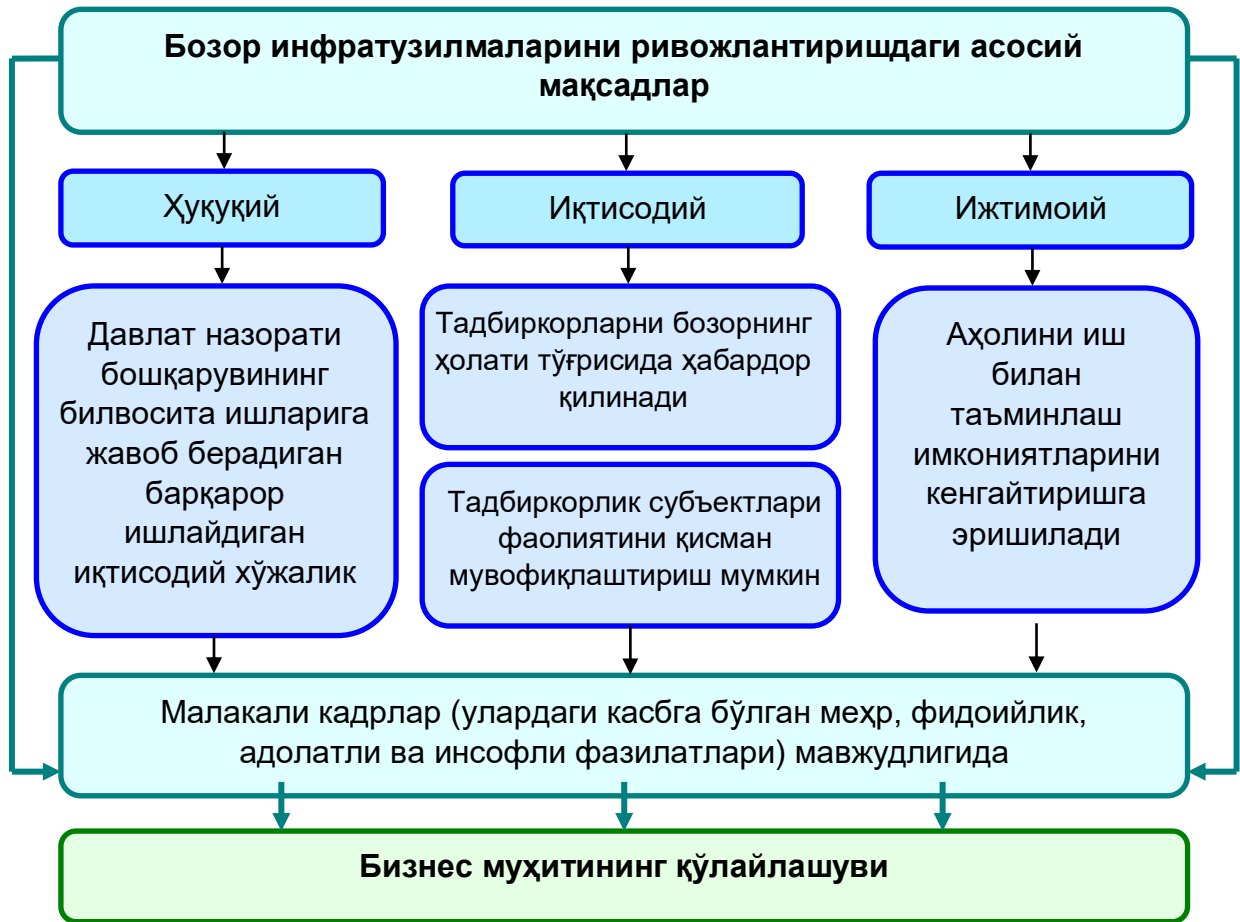
3) турли хил хўжалик юритувчи субъектларнинг муайян функцияларни бажаришига йўналтирилганлиги натижасида бизнес субъектларининг ҳаракатчанлиги ва самарадорлигини ошириш (таъмирлаш, транспорт, алоқа ва бошқалар);

4) тадбиркорликни ҳуқуқий ва иқтисодий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш шаклларини содалаштириш (суд, адвокатлик, солиқ инспекцияси ва бошқалар).

Бизнес муҳитида барча бизнес юритувчи субъектларнинг ўзаро манфаатлари келишувидаги уйғунлик, барча бизнес иштирокчилари томонидан контрагентларининг суверенитетини бузмаслик бўйича ўзаро мажбуриятини англатади. Ушбу мажбуриятлар томонларнинг ўзаро манфаати асосида ишчан муносабатларни ривожлантириш ва доимий такрорлаш жараёнида шаклланади.

Турли соҳаларда инфратузилма элементларининг қанчалик даражада кўплиги, кичик бизнес фаолияти кўламнинг шу қадар кенглигини англатади. Шундай экан, кичик бизнес фаолияти учун инфратузилмани шакллантириш жараёни доимий бўлиб, у хизматларнинг ихтисослашиши, уларнинг номенклатурасини кенгайтириш ва сифатини

яхшилашга қаратилган бўлиши керак. Инфратузилма субъектлари сони қанчалик кўп бўлса, тадбиркорлик энг мақбул ривожланаётган бизнес муҳити шунчалик яхши бўлади.

3-расм. Бозор инфратузилмаларини ривожлантиришдаги асосий мақсадларнинг бизнес муҳитининг қўлайлашувига йўналтирилиши ХУЛОСА

Демак, кичик бизнес субъектларининг фаол ривожланиши инфратузилмаларнинг миқдорига ва рақобатига боғлиқ бўлар экан, бизнес муҳити ҳам шунга қараб қўлай ва ишчан бўлиб боради. Бугунги кунда инфратузилма объектларининг кўпайишига қарамай, уларнинг миқдорини аниқлайдиган мониторинг ишга туширилмаган. Қолаверса, тадбиркорлар учун инфратузилма объектларининг фаолиятини сифатли ёки рақобатли деб айтолмаймиз. Кичик бизнес субъектлари инфратузилма муассасаларининг турли бўғинларидан фойдалана олишида ҳар турдаги иқтисодий ва маъмурий тўсиқларга учраш ҳолатлари мавжуд.

Бугунги кунда бозор инфратузилмалари фаолиятини яхшилаш ва уни ривожлантиришдаги асосий мақсад кичик бизнес субъектлари учун сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий жараёнларни самарали ташкиллаштиришдир. Аммо бу каби соҳа объектлари фаолиятини самарали ташкиллаштириш малакали кадрларнинг мавжудлигидагина амалга ошади. Бозор инфратузилмаларининг фаол ишлаши нафақат кадрларнинг малакаларига балки, кадрлардаги касбга бўлган меҳр, фидоийлик, адолатли ва виждонли бўлиш ҳамда инсофлилик фазилатларига ҳам кўп жиҳатдан боғлиқ. Бу каби фазилатларсиз нафақат бизнес муҳитининг, балки мамлакатимизда амалга оширилаётган тўла-тўқис

ислохотларнинг ҳам самарали бўлмаслиги барчамизга маълум. Бу каби мулоҳазаларимизни 3-расм орқали аниқроқ тушуниб олиш мумкин. Ушбу расмда келтирилганидек, бизнес муҳитининг қулайлашуви жойлардаги малакали мутахассисларга кўпроқ боғлиқ.

REFERENCES

1. Каримов И.А. Ўзбекистон иқтисодий ислохотларни чуқурлаштириш йўлида. –Т.: Ўзбекистон, 1995. 99-бет.
2. Абулқосимов Ҳ.П. ва бошқ. Ижтимоий-иқтисодий жараёнларни бошқариш. –Т.: Ғофур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2007. 337-бет.
3. Менеджмент малого бизнеса: Учебник/ Под ред. проф. М.М.Максимцева и проф. В.Я.Горфинкеля. –М.: Вузовский учебник, 2007. С. 200.
4. Rakhmonovna M. D. A System of Government Regulation and Support Measures to Improve Small Business Governance in the Digital Economy //Academic Journal of Digital Economics and Stability. – 2022. – Т. 14. – С. 93-97.
5. Rakhmonovna M. D. Foreign Experience In Regulating And Supporting Small Business By The State //Eurasian Journal of History, Geography and Economics. – 2022. – Т. 5. – С. 22-26.
6. Rakhmonovna M. D. TASKS AND SOLUTIONS TO IMPROVE SMALL BUSINESS IN THE DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY //Conferencious Online. – 2021. – С. 57-60
7. Rakhmonovna M. D. METHODOLOGICAL BASIS, FORMS, METHODS AND PROPERTIES OF SMALL BUSINESS AND ITS MANAGEMENT 2021
8. Rakhmonovna M. D. UNDERSTANDING THE ESSENCE OF ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS IS THE BASIS FOR IMPROVING SMALL BUSINESS MANAGEMENT
9. Makhmudova D., Kholikulov A. FINANCIAL SUPPORT OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN //Интернаука. – 2020. – №. 4-3. – С. 38-39
10. Rakhmonovna, Makhmudova Dilbar. "RESEARCH PARK." (2021).
11. Dilbar, M. METHODOLOGICAL BASIS, FORMS, METHODS AND PROPERTIES OF SMALL BUSINESS AND ITS MANAGEMENT.
12. М.Д.Рахмоновна СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ МАЛЫМ БИЗНЕСОМ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ. VIII Международная научно-практическая конференция «SCIENCE AND EDUCATION IN THE MODERN WORLD: CHALLENGES OF THE XXI CENTURY» 2021. Том. 2. С. 40-43
13. M.D Rakhmonovna “The Role and Importance of Small Business in Shaping the Digital Economy” American Journal of Economics and Business Management 4 (8), 82-90, 2021
14. D. Махмудова “Рақамли иқтисодий шакллантириш асосида кичик бизнеснинг бошқарув тизимини такомиллаштириш” Science and innovation 1 (A5), 440-448, 2022
15. D.Махмудова “РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТДА КИЧИК БИЗНЕС ИСТИҚБОЛЛАРИ” Science and innovation 1 (A6), 516-523, 2022

16. D. Maxmudova “КИЧИК БИЗНЕС ВА УНИ БОШҚАРИШНИНГ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ, ШАКЛЛАРИ, МЕТОДЛАРИ ВА ХУСУСИЯТЛАРИ” Science and innovation 1 (A7), 435-445. 2022
17. D. Maxmudova “РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ШАРОИТИДА КИЧИК БИЗНЕС БОШҚАРУВИНИ ТАКОМИЛЛАШТИШДА КАДРЛАР МАСАЛАСИ” Science and innovation 1 (A7), 446-450. 2022
18. D. Maxmudova “РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА КИЧИК БИЗНЕС БОШҚАРУВИНИ РАҚАМЛАШТИРИШНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ ВА ИСТИҚБОЛЛАРИ” Science and innovation 1 (A7), 451-461. 2022
19. D. Maxmudova “РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ШАРОИТИДА КИЧИК БИЗНЕС БОШҚАРУВИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ” Science and innovation 1 (A7), 462-469. 2022
20. D. Maxmudova “ТАДБИРКОРЛИК ВА БИЗНЕСНИНГ МОҲИЯТИНИ АНГЛАШ, КИЧИК БИЗНЕС БОШҚАРУВИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ АСОСИДИР” Science and innovation 1 (A7), 470-781. 2022
21. D. Maxmudova “ДАВЛАТ ТОМОНИДАН КИЧИК БИЗНЕСНИ ТАРТИБГА СОЛИШ ВА ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШДА ХОРИЖ ТАЖРИБАСИ” Science and innovation 1 (A7), 482-488. 2022